

koristi nam prinašajo dobre knjige. Dvignimo v sebi veselje do dela. Ne delajmo le v kolikor smo plačani, temveč po svojih močeh. Marsikdo se izgovarja na vojne razmere, ali tak izgovor ne velja in nam izpričuje le lenobo onega, ki kaj takega trdi. Ne dela pa resno in vztrajno tisti ki se **zboji vsake ovire!** Delamo vendar, da odstranimo zapreke, da izboljšamo svoj položaj in položaj — človeštva. To je socialno delo! Ako bi bilo naše delo smotreno in če bi bil demokratičen duh v naših društvih, potem bi izgledali tisti malenkostni izgovori: »To je zoper pravila«, — »se ne sme, ker vlada ne dopusti« (ko vendar nihče kaj hudega ne misli); »nočem sodelovati, ker sem jezna ali jezen na tega ali na to itd. Verujate mi dovolj takih smešnih izgovorov sem že slišal. V takih razmerah se ustavi kolo, ostane v majhnem blatu in se slednjič pogrezne do osi, da ga je le s težavo mogoče zopet dvigniti. Malodušnost mora izginiti, misliti moramo le na delo v splošno korist. Pogledimo našo duhovščino. Zakaj je tako velik njen vpliv? Zato ker dela in se ogiblje malenkostnih izgovorov, premaga tudi najtežje zapreke, ker ji glas od zgoraj velja: **»Ti moraš delati!**« Da, tudi nam bi bil potreben tak glas, da nas ne bo imelo ljudstvo za nekaj, kar pač mora biti. Marsikdo si bo pa mislil, da duhovščina ni oženjena in torej nima tistih materialnih skrbi, ki nas tarejo. Dobro — pa oglejmo si tovariše, ki so v dobrem položaju, ki uživajo več dobrot od nas drugih. Ali pa ti delajo? Jako malo jih je. Več slučajev sem doživel, da je imel tovariš nekaj oblasti pa jo je zlorabljal. Ljudstvo se tacihi boji, nima pa spoštovanja do njih. Torej nedelavnost, brezbriznost na eni strani, na drugi pa odurnost, to nas dela neprijubljene in pa hlapčevska udanost v stranjo.

Otresimo se vsega tega in delajmo in snujmo sedaj predvsem aprovizacijsko zadružno.

Herman Kmet

Podržavljenje in stalno nameščenje c. kr. okrajnih šolskih nadzornikov.

Šolski odsek državnega zbora je pritril vladnemu zakonskemu načrtu, ki določa in ureja podržavljenje in stalno nameščenje c. kr. okrajnih šolskih nadzornikov. To važno vprašanje, ki globoko reže v učiteljsko delovanje in šolsko življenje ter razburja učitelstvo, je že več let na dnevnem redu. Mnenje avstrijskega učiteljskega je razdvojeno v tem vprašanju. Celi so zavzeli odločno odklanjajoče stališče; tudi nemško učitelstvo ni edino: močna manjšina ugovarja temu zakonskemu načrtu; poljsko učitelstvo, ki uživa že mnogo let sadove take uredbe, je silno nezadovoljno s stalnimi nadzorniki, ki so odtedaj postali zakrknjeni avtokrati in birokrati ter pravi tirani podrejenemu učitelstvu: Zoper stalno nameščenje okrajnih šolskih nadzornikov se je izrekla tudi naša Zaveza. Na XIV. glavni skupščini v Celju 1912. l. je poročal o tem predmetu tovariš Melhior Rismal ter ob koncu temeljitih svojih izjavljanj priporočal v sprejem tole resolucijo: Učitelstvo, združeno v Zavezi avstr. jugoslovanskega učiteljskega, smatra stalno nameščenje okrajnih šolskih nadzornikov svobodnemu razvoju šolstva skrajno škodljivim in vztraja na zahtevi, da se imenuje okrajnim šolskim nadzornikom v prvi vrsti ljudsko- in meščanskošolske učitelje, ki pa morajo dokazati vsestransko izobrazbo na pedagoškem in didaktičnem polju, sposobnost za to važno službo in neoporečno živ-

brez odgovora, podal nam je vendar tri dragocene pozitivne ideje:

1. ugotovitev, da se opira razkol pred vsem na zahtevo papeštva po cerkvenem prvenstvu in ne na bistvene razlike verskih rešnic, da se torej kaže razkol iz nevtralne perspektive pred vsem v formalnem in cerkvenopravnem značaju;
2. ugotovitev metode, ki vodi k zbliznanju in k zedinjenju. Dobesedno pravi dr. Fr. Grivec na drugem mestu (Čas, 1917): Zlasti pa je treba enkrat za vselej premagati **nesrečno misel**, da bi bilo mogoče v isti misijonski družbi delati za pogane in za krščanski Vzhod. Torej ne misijonarska propaganda, ki samo širi prepad, podžiga razkolno strast, izpodkopa edini temelj — medsebojno zaupanje (prem. navedeni oklic patriarha Tihona), ampak samo sotrudno znanstveno delovanje z vzhodnimi bogoslovci, kakor ga pripravlja »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda« in »Velehradska akademija«. Najprej skupno znanstveno bogoslovje, — vse drugo bo navrženo!
3. ugotovitev, da je poverjeno **versko in kulturno poslanstvo unije** — katoliškim Slovanom, in tukaj, kakor nam dokazuje učenost in iskrena gorečnost dr. Fr. Griv-

ljenje. Na glavni skupščini zbrano učitelstvo je resolucijo z velikim odobravanjem soglasno sprejelo. V smislu tega sklepa se je poslala utemeljena peticija ministrskemu predsedstvu in ministrstvu za uk in bogočastje.

Ko je postala zadeva zopet aktualna, je ponovila Zaveza svoje korake: izjavila je, da vztraja pri svojem celjskem sklepu; sestavila je v tem smislu spomenico in jo izročila pristojnim ministrstvom šolskemu odseku državnega zbora in Jugoslovanskemu klubu z nujno prošnjo, da stori vse dopustne korake, da prepreči udeležitev nesrečnega zakonskega načrta.

Pa še nekaj je v navedenem zakonskem načrtu, da mu moramo nasprotovati z vsemi dopustnimi sredstvi. Vlada namerava v svojem načrtu neenako postopanje pri napredovanju okrajnih šolskih nadzornikov. Načrt določa, da pridejo vsi okrajni šolski nadzorniki iz kroga srednješolskih učiteljev v VII. činovni razred, od nadzornikov pa, ki so bili vzeti iz vrste ljudsko- in meščanskošolskih učiteljev, pride v VII. razred samo $\frac{2}{3}$ in še to potom imenovanja. Ta določba je razžaljiva in krivična za ljudskošolsko učitelstvo. Vsi okrajni šolski nadzorniki opravljajo isti posel, in znano je, da nadzornik vzet iz kroga ljudskošolskega učiteljskega mnogo bolje in temeljiteje, kakor kak srednješolski profesor, ki se prej nikdar ni pečal z ljudskim šolstvom. Zato mora napram takemu zapostavljanju vse učitelstvo na plan!

Drobtine z Goriškega.*

I.

Bila je pri nas vedno navada, da je za vsakokratno učiteljsko zborovanje sestavljen kdo izmed tovarišev — običajno vsakokratni društveni tajnik — kratko poročilo ter ga odposlal stanovskemu listu, če že ne iz drugega vzroka pa gotovo iz tega, da je svet vedel, da še živimo. V goriškem okraju se učitelstvo živalno giblje ter se pridno shaja v seje, a glasu o tem nikoder ni.

Tam meseca marca ali aprila je bilo, ko smo čitali k novemu učiteljskemu življenju obujajoča poročila našega marljivega Lojzeta. Zaradi par opazk v njegovem poročilu se je šlo nanj z topanjem, in Velkoslav je približno ob petindvajsetletnici svojega mnogostanskega zapisničarjevanja umolknil in to baš v času, ko bi nam mogel še marsikaj zapisati. Tudi proslava jubileja!

Pišem te vrste iz dvojnega namena: 1. Beseda naj bo svobodna! Kdor čuti v sebi veselje do peresa, naj piše. »Učit. Tovariš« bo vedno in rad priobčeval vesti iz naših vrst.

Ako hočemo, da bo naš list aktualen in res učiteljski, tedaj moramo krbeti, da bo prinašal vsestranskih vesti izlasti iz življenja naših okraj. učiteljskih društev. Če že torej ni nobenega, ki bi za take zborovanje pritisnil par črk na papir, bi želel, da se vsaj zavednemu tovarišu tozadevno ne meče polen pod noge in tako ne ubija veselja do dela. Sine ira et studio! Nočem diktirati, kdo naj piše ter kako in kaj naj piše — vsakega svobodno! Naš Lojze naj zopet oživi, ter naj mu sledi vrsta enakih! Goriško učiteljsko društvo je za Tržaškimi društvom največje v »Zavezi« zato naj tudi večkrat govori!

II.

Po novem poslovnem redu, ki ga je sprejela dne 28. decembra lani Zavezina

* Za 18. št. »U. T.« prepoznano došlo.

ca samega, **pred vsem slovenski duhovščini.** Slovenski duhovnik postani najprej strokovnjak v lastni stroki, njegovo orožje bodi moderno znanstveno bogoslovje, ker znanstvo je edina trajna in zmogovita moč! S to izjavo misli je odprl Grivec novo stran v zgodovini organizirane slovenske duhovščine, in ako se njegova edino pravilna metoda izvede in organizira, potem smemo pričakovati nove dobe na slovenskem jugu. Slovenska duhovščina deluje na pragu zapada in vzhoda, njena v socialnem delu preizkušena uspešnost ji zagotovi zmago tudi — v svetu zanemarnjenih dimenzij.

In slovenska inteligenca? Tudi ta ni pozabila, da je slovenski narod samo val, ki je najdalje pljusnil proti zapadu iz vzhodnega mističnega in bogovernega morja. Tudi v slovenski inteligenca delujejo bogoiskatelji in bogosledci, a zapirali so se doslej v brezdomni samoti kakor rahločutna mimoza pred strupenimi vetrovi domače politike. Tudi mej slovenskimi bogoiskatelji se širi ideja in iskrena želja, da se ovekoveči spomin na težke dni svetovne vojske z ustanovitvijo mirovne bazilike sv. Cirila in Metoda, združenem z znanstvenim seminarjem za unijo. D.

delegacija v Ljubljani, znaša letna članarina vsakega organiziranega člana 24 K, od katerih pripade Zavezi 16 K, 8 K pa ostane domačemu okr. učit. društvu. V prvih t. j. 16 K je zapodena članarina Zaveze in naročnina na »Učitelj. Tovariša« in »Popotnika«. Res, da se nabere skupno lep znesek, a mislim, da mora vodstvo Zaveze vedarle dobro paziti, da pri današnjih dragih časih ne zaide v zagato. Domačemu učiteljskemu društvu, ki nima s svojimi člani takorekoč skoro nobenih izdatkov ali pa so prav majhni, pa ostane kar celih 8 K! Ne zdi se mi znesek 24 K pravilno razdeljen. Zato bi želel v korist Zaveze same, zlasti sedaj, ko je treba Zavezo postaviti na še krepkejša tla, ko se deluje na ustanovitev strokovnega tajništva itd., naj prihodnje delegacijsko zborovanje odmeri Zavezi vsaj 18 K, domačemu društvu pa ostali znesek. Veljavnost tega sklepa naj se razširi na tekoče leto 1918.

V »Učit. Tovarišu« z dne 9. avgusta čitam tale povsem opravičena jadikovanja: »Pri Zavezi se je nakupilo silno dela. Ali naj vse to zastane, ker nam manjka sredstev? Tako ne sme in ne more iti več dalje!«

Naj izvede delegacija gornji moj skromni predlog, tedaj podkrepimo Zavezo za par tisočakov in njeno strokovno tajništvo postavimo na trdna tla! Podpremo Zavezo dvignemo slovensko ljudsko šolo in nje učitelstvo! Strokovno tajništvo je pa temu življenjski predpogoj!

III.

Učitelstvo slov. dežel se je začelo gibati, kakor je poseti iz časopisnih notic, v smereh gospodarske organizacije. Neznane razmere, v katerih ječimo, so dale povod razmišljanju, ne kaže li osnovati aprovizacijske zadruge slične nekdanjim konsumnim društvom. Vodstvo Zaveze samo se bori s tem vprašanjem in kakor je razvidno v »Učit. Tov.« št. 17. je zavezino vodstvo poverilo referat o tej zadevi našemu agilnemu tovarišu Memolji.

Zaveza ima pred očmi ustanovitev učiteljske centralne aprovizacijske zadruge. Ne zaradi tega, ker je za sezanski okraj že ustanovljena taka zadruga, in tudi ne zaradi tega, ker se je že osnovalo za ostali slovenski del Goriške dežele aprovizacijsko zadrugo za učitelstvo in duhovščino s sedežem v Gorici, ki prične, kakor je upati, že s septembrom delovati, torej ne iz teh dveh vzrokov, ampak zaradi enostavnosti, hitrejše poslovanja, manjših stroškov itd. bi bil pisec teh vrstic za to, da aprovizacije ne centraliziramo, temveč ravno nasprotno, da se osnuje cela vrsta aprovizacijskih zadrug v različnih večjih krajih po vsem slovenskem ozemlju. Za Goriško imamo torej že dve, na Kranjskem naj se zadevo reši po okrajih odnosno po par okrajev skupaj, podobno na Štajerskem in drugod.

Sprejeti pa bi bilo treba načelo: vse zadruge naj bi šle druga drugi na roko in imele veden stik med seboj v svrhu kupčijskih zadev.

IV.

Udomačila se je razvada, da nabijamo svojo mizerijo, oziroma sijajne dohodke na veliki boben po predalih slovenskega časopisja splošno. Tako reklamo priobčuje n. pr. nekdo iz učit. vrst v »Slov. Narodu« z dne 13. avgusta t. l. Govori se med drugim o krulečih železnicah in raztrganih črevljih, torej o samih stvarih, ki v očeh preprostega pa tudi ostalega ljudstva ne dvignejo na ugledu posameznika niti celotnega učiteljskega stanu. Resnica je, da nas naše gnotno stanje naravnost ponižuje pred ljudstvom. A še večja resnica je to, da je današnje stališče učiteljskega v sramoto onih, ki nas učitelje, nositelje kulture, tako plačujejo! Ne gre mi pa v glavo, da bobnamo po časopisju okrog te senčnate svoje strani. Za tako imamo vendar na razpolago svoj stanovski list, da si tu potožimo svoje gonje. Sicer pa, mesto po listih v javnost, bilo bi morda umestnejše nasloviti takele vrste potožb s popolnim podpisom na pristojna mesta, kjer ni krulečih železnic in raztrganih črevljev!

Bilo bi dobro, če bi se naša Zaveza v interesu ugleda vsega slov. učiteljskega obrnila do uredništva vseh slovenskih časopisov s prošnjo, naj dopise iz učiteljskih krogov, ki stanovskemu ugledu vseprej nego koristijo, zavračajo ali pa pošiljajo »Učit. Tovarišu« v objavo, seveda v objavo, če so zanj godni, drugače pa v uredniški koš s takim zamašili! Y.

»Slovensko učitelstvo za Jugoslovanstvo.«

Pod tem naslovom je bil v 17. števil. »Tovariša« objavljen članek, ki je potreben nekoliko odgovora, ker pisec ne pozna razmer štaj. sloven. učiteljskega.

On trdi: »Ponekod se trudi slov. učiteljsvo, da nabira med svojimi tovariši za častno darilo nemškemu učiteljem Herzu i. dr.« Povem mu, da se to ne godi ponekod, ampak povsod, ker je to sklep letos v Vel. noči v Celju se vršečega delegac. zborovanja Zveze, kjer so bila zastopana vsa okrajna učiteljska društva. Vsakemu delavcu gre plačilo, in te krovnice miso nič drugega, kot majhno priznanje za velike zasluge, ki so si jih ti učitelji stekli za zboljšanje gnotnega in pravnega položaja štajerskega učiteljskega na narodnost. Dobro so nam znane potrebe C. M. družbe, dobro tudi vemo, da se ravno učitelstvo najbolj žrtvuje; a vendar je tudi naša dolžnost, da poravnamo dolge, četudi jih imamo pri nem. tovariših. Žal, da se nahajajo tudi v naših vrstah, ki vedno kriče, store pa ničesar za narodno, ne za stanovsko stvar. C. M. družba bi lahko stala danes bolj trdna, kot kedaj, seveda ne podpirana iz naših praznih žepov, temveč iz žepov onih, ki jim je vojna dala stotisočake in milione dobička. »Če imajo imenovani nemški učitelji zasluge za vse štajersko učiteljsvo, je to lepo in priznanja vredno, toda pomisliti je treba, da bi si zaslug za slov. učiteljsvo ne mogli pridobiti, ako bi se jim ne bilo slovensko učiteljsvo udeležilo v njihovo organizacijo itd.« Piscu lahko mirno povemo, da je bilo slov. učiteljsvo vedno toliko stanovsko in narodno zavedno, da se ni nikdar udeležilo nemški organizaciji. »Lehrerbund« sploh ni nobena nemška organizacija, ampak je le zveza naše slov. Zveze in nemškega Verbanda, kjer se razpravlja izključno le o strogo stanovskih vprašanjih. Da bi slovensko učiteljsvo pri podeljevanju doklad na moglo biti prezrto in ločeno od nemškega učiteljskega, se pisec zelo moti. Da ne bo mnogo prerakanja o tem, naj se popraša pri kranjskih tovariših, kako so se tam delile doklade, kjer režejo slovenski deželni očetje slovenskemu učiteljskemu kruhu, potem bo uvidel, da bi se enako lahko zgodilo na Štajerskem; le skupnemu nastopu vsega učiteljskega se je zahvaliti, da se to ne dogaja.

»Naj bode torej omenjenim nemškimi tovarišem že to zadostna nagrada za njihov trud, da jim slovensko učiteljsvo zaupa in da prispeva svoj davek nemškemu Lehrerbundu«, tako pravi pisec dalje. Ta je pa že celo lepa. S tem, da zaupamo nemškimi tovarišem delo, s tem naj so že obenem plačani. Ne, tako umazani pa slovenski učitelji nismo, kakor n. pr. naša vlada, ki nam vedno nalaga nove častne službe, ki jih ni treba plačati z drugim, kakor s kako pohvalnico. Nagrad v pohvalnicah in priznanjih je učiteljsvo sito, ono je potrebno drugega. Res bi bilo najbolj umestno, da dobe omenjeni tovariši nagrado iz blagajne »Lehrerbunda«, a kaj, ko pa je ta tako jetična. Ali se naj opomore s tistimi vinarji, ki jih prispeva slovensko učiteljsvo? Če se ne motim, plačuje naša Zveza po 30 v od vsakega člana, kar bi znašalo od 600 članov letno 180 K, in od tega naj se plačujejo nagrade. Ako se udeležijo slovenski 4 odborniki le ene seje v Gradcu, znaša odškodnina tem gotovo nad 180 K, in tako ne ostane v blagajni za »športe« ničesar.

Mislimo tedaj, da se slov. štaj. učiteljsvo ni nič pregrešilo, temveč je storilo le dolžnost, ki jo mu nalaga organizacija.

E. in R.

Kratek odgovor na dolgo kritiko o »Društvu slovenskih profesorjev«.

Zadnjič me je srečal prijatelj in pozdravil burno:

»Zdravo E- iste! R- iste pa naj vzame vrati!«

»Zaboga, kaj se pa je spet zgodilo? Ali spet kak atentat ali nova prekucija? Internacija ali konfinacija?«

»Dobro! bi rekel stari Abraham a Santa Clara: revolucija je prekucija. Ti pa meni povej: ali si Slovenec ali Jugoslovan?«

»Trenutno sem Slovenec, ki se razvija k cilju Jugoslovana.«

»Bravissimo! Prvorosten strellec, zadel si v piko, prvo darilo!«

Nadaljujem: »Da se izrazim učeno, visoko filozofsko: kot prezentna količina sem — Slovenec, kot futuristična količina — Jugoslovan; z ozirom na danes sem pristaš prezentizma, z ozirom na jutri, pojutrišnjem in tako dalje pa spoznavalec futurizma.«

Dolgo sva se prepirala semtertja. Ker bi pa bralke in bralce samo dolgočasil ta dialog, hočem tukaj sporočiti samo njegov résumé, kratko nit najine dolgovozne preje.

Dognala sva namreč, da se dele Slovinci izza Prešerna in Vraza na dve kulturni stranki, kateri imata isti cilj in se